

időszakonként és politikai, társadalmi rendszerenként jelentős eltéréseket mutathat, amelyekben az esetlegesség és az adaptivitás (azaz a szereplők alkalmazkodási kény-szere, készsége és képessége) mozgatórugói erőteljesek.

A szerzők végezetül hangsúlyozni kívánják, hogy nemcsak az állam és a társadalom fogalmazhat meg elvárásokat a haderővel szemben, hanem ezek megjelennek fordítva is (például gondoljunk csak a haderő hatékony működéséhez szükséges feltételek biztosítására). Ez utóbbiak nem megfelelő értelmezése vagy elhanyagolása a természetesnek tekinthető aszimmetria túlzott (szélsőséges) elváltozásaihoz vezethet, amely végső soron rendszerszintű és súlyos működési zavarokat eredményezhet.

Ruszin Romulusz

A katonákkal történő együttműködés fontossága a jövő műveleteiben (Az államépítés problémái Irakban)

10.17047/HADTUD.2015.25.1-2.110

A jövőben bekövetkező konfliktusokat és azok körülményeit – amelyek igényelhetik katonai erő bevetését – előre pontosan prognosztizálni lehetetlen. A legcélszerűbb talán, ha megfogalmazzuk azokat a kérdéseket, amelyek determinálhatják általában az alkalmazás környezetét, így a katonai erő szerepét is.

* * *

Az első ilyen kérdés magával a háború definíciójával foglalkozik. Megváltozik-e, illetve változik-e tovább a háború definíciója? Nem elhanyagolható az a tény, hogy a konfliktusokban (amely akár háború is lehet) a tradicionális állami szereplőkön kívül egyre hangsúlyosabb a nem állami, sőt államközi szervezetek szerepvállalása. Mindez az aktuális nemzetközi jogi normákat is feszíti, hiszen a szemben álló fél egyértelmű beazonosítása nélkül rendkívül nehéz megítélni a várható reakció jogosságát, legitimitását.

Ugyanakkor számtalan jogi aktus a háborúhoz, mint fogalomhoz kötött, amely nélkül az állami szereplők tevékenységének megítélése állít minket bonyolult kihívás elé. Háborúban a különleges jogrendi felhatalmazás miatt a különböző szervezeteknek és azok vezetőinek a békeidőszaktól eltérő kötelezettségei és jogosítványai is vannak, ezért a háború, mint egy különleges jogrendi eset bevezetéséhez szükséges fogalom deklarálása rendkívül fontos.

Mindezek miatt úgy gondolom, szükséges a háború definíciójának újrafogalmazása, amelyet kimagasló körültekintéssel kell kezelni, hiszen szélsőséges esetben egy cyber támadás is elvezethet a hagyományos hadviselés tragédiájához.

A következő kérdés: Miért is fogják megvívni a következő háborút? A félelem, a becsület vagy az érdek lesz a fő mozgató rugó? Mi lesz a résztvevők célja? Ettől sokkal fontosabb: vajon mi lesz Magyarország célja?

Megállapítható, hogy egy hazánk elleni konkrét agresszió esélye rövidtávon csekély, figyelembe véve a jelenlegi kapcsolat- és viszonyrendszerünket szomszédainkal

és a térség szereplőivel, illetve a kollektív védelmet zászlajára tűző szövetségi rendszereket, melyeknek mi is tagjai vagyunk. Ugyanakkor intő jelek lehetnek minden európai ország számára a közelmúlt eseményei, hiszen nem csupán Oroszország kül- és katonapolitikai magatartása hívja fel magára a figyelmet, de az önrendelkezés eszméje fel-felüti fejét egyre több országban az Egyesült Királyságtól, Spanyolországon keresztül a Balkánon át egészen a Baltikumig. És valljuk meg, a határon túli magyarság egy része is dédelget autonómiáról szóló álmokat, amelyek formális vagy informális támogatása megjelenik magyar politikai eszme-futtatásokban is. Mindezek ellenére úgy gondolom, hogy hazánk katonai erejének alkalmazása a közeljövőben elsősorban a szövetségesi kötelezettségeink megszgyén várható, amely alapvetően determinálja fő célunkat is. Ugyanakkor nem lenne szabad elfelejtenni a másodlagos cél meghatározásáról, amely – kihasználva a katonai erő bevetése által megjelenő lehetőséget – alkalmat adhat a nemzeti stratégia célok könnyebb és hatékonyabb eléréséhez mind gazdasági, mind politikai téren.

A harmadik fő kérdés a következő háború megvívásának módja. A klasszikus háborús színterek (a szárazföld, a tengerek, a levegő), amelyek szerepet játszottak a tradicionális haderőnemek kialakulásában is, kiegészültek az űrrel és a cybertérrel. Mindez azt jelenti, hogy a műveletek formái megjelenhetnek a szokványostól eltérő dimenzióban is. De melyik lesz a fő erőkiejtés helye? Melyek azok az erők, amelyek képesek olyan hatást elérni, amely arra kényszeríti a szemben álló felet, hogy felhagyjon célja elérésének akaratától? És ezek azok az erők, amelyek a (had)műveletek teljes spektrumában magukban hordozzák a siker elérésnek kritériumát? Természetesen nem, hiszen olyan sok tényező befolyásolja a konfliktusok megoldásának színterét, hogy azt prognosztizálni nem lehetséges.

Mindez azt jelenti, hogy szükségesnek látszik a haderők különböző szegmenseinek kiegyensúlyozott fejlesztése és képességeinek megtartása a rugalmas válaszadás lehetőségének fenntartása miatt. Ez azonban rendkívül költséges, amelyre alternatívát adhat a szövetségen belüli megosztott fejlesztés, de ez ellentétben állhat a tagok nemzeti céljaival és érdekeivel.

* * *

Kénytelenek vagyunk tehát egy jelentősebb kockázatot elfogadni a fizikai biztonságunk szférájában. Tehetjük mindezt azért is, mert a háború megnyerésének definíciója is sokkal árnyaltabb lett az évszázadok során.

Mit is jelent a győzelem, illetve hogyan értelmezhető ez az idő függvényében? Ha az iraki példát említem, két különböző amerikai elnök (habár mindkettő *Bush* volt) kihirdette a háború megnyerésének tényét, és most újra kénytelen erőket átcsoportosítani a térségbe az elért eredmények minimális megtartása érdekében. Akkor ki is nyert, illetve ki is érte el stratégiai célját? A kérdés költői kérdés marad, habár mindenkinek megvan a saját válasza.

Tovább árnyalja a kérdésre adható válaszokat, hogy a résztvevők célkitűzéseinek megfelelően a siker definiálható a *győzelem*, a *döntetlen*, a *nem nyerni*, a *nem veszíteni* fogalmakkal is. Egy valami azonban biztosnak tűnik: a döntő csaták korszaka végérvényesen lejárt. Nem elegendő a szemben álló fél reguláris erőinek megsemmisítése, hiszen számtalan más olyan eszköze van és lehet az ellenfélnek, amely képes

előnyére fordítani az esetleges megsemmisítőnek tűnő katonai vereséget a hadszíntéren (kiváltképp hosszú távon).

Éppen ez a tény az esszenciája – értelmezésemben, felhasználva a Nemzetvédelmi Egyetem doktori iskolájában és az Amerikai Egyesült Államok Szárazföldi Haderőnemi Felsővezető Képző Intézményében (US ARMY WAR COLLEGE) tanultakat – a hagyományos és nem hagyományos hadviselés közötti különbségnek. Sokan sokféleképpen magyarázták és magyarázzák a különbséget –, amelyeknek az esetek többségében van létjogosultsága –, azonban a minél könnyebb érthetőség miatt a „clausewitzi trinitit” hívom segítségül.

Mindekét hadviselési formában ugyanazon három szereplő dialektikus kölcsönhatása eredményezi a végcél elérését. A leglényegesebb különbség, hogy amíg a hagyományos hadviselés esetében a kormányzatot és a katonákat terheli a felelősség súlya, addig a nem hagyományos hadviselés esetében a katonák nem játszanak olyan meghatározó szerepet a másik két szegmenshez képest. Mindez azt is jelenti, hogy természetesen a militáns erőforrások nélkülözhetetlenek a megoldás megtalálásában, de önállóan nem képesek a végcél teljesítését elérni. Ezt a tényt szükséges megérteni és elfogadni is a résztvevőknek, sőt ettől fontosabb, hogy tegyenek is érte.

Tenniük kell érte, hiszen a nemzeti érdek érvényesítéséhez – nem csak háború vagy konfliktus esetén, hanem a teljes nemzetbiztonságot befolyásoló körülményekre történő hatás kifejtése érdekében – a nemzeti erőforrások összehangolt felhasználására van szükség. Ezt az angolszász szakirodalom a DIME mozaikszóval teszi plasztikussá, ami a *diplomatic, information, military* és *economic* szavak első kezdőbetűinek összeolvasásából ered.

A nemzeti stratégia – vagy rész-, illetve funkcionális stratégia – kidolgozásához tehát nélkülözhetetlen a nemzeti erőforrások egységes számbavétele, illetve ezek szakmai vetületei koordinált tevékenységének megszervezése és végrehajtása.

Léteznek természetesen további elméletek (például a DIMEFIL), amelyek más-hogyan osztják fel a nemzeti erőforrásokat, de az előadás szempontjából a lényeges elem, hogy az állami erőszakszervezetek csupán részei lehetnek (lehetnének) a konfliktusok és kihívások megoldásának még akkor is, ha van olyan körülmény, amikor a feladatok zöme erre az erőforrásra korlátozódik.

Iraki tapasztalat (ami megfigyelhető volt más hadszíntereken is), hogy habár a háború deklarált végét követően a nemzetközi közösség áttért a „stabilizációs” és a „nemzetépítés” fázisra, a feladatok zöme továbbra is a katonai erők feladata maradt. Mindezt természetesen a hagyományostól eltérő (nem hagyományos, hibrid stb.) körülmények között kellett teljesítenie. Ez a rendkívül összetett feladatrendszer (amire ráadásul alapvetően nincs is kiképezve a katona), illetve a hasonlóan bonyolult körülmények hálózata eredményezte az alábbi katonai paradoxonokat:

- Minél sikeresebb vagy, annál kevesebb erőt használhatsz, és egyre több kockázatot kell elfogadnod.
- Számptalan esetben, minél jobban véded erőidet, annál kevésbé tudod megvédeni őket.
- Előfordulhat, hogy minél több erő alkalmazol, annál csekélyebb eredményt érsz el vele.
- Néha az a leghatásosabb, ha nem csinálsz semmit, nem reagálsz.

- Ebben a környezetben néha a leghatásosabb fegyverhasználati mód, ha nem használod a fegyvered.
- Általában, ha a befogadó nemzet csinál valamit még elfogadható módon, az jobb, mintha mi csinálunk valamit jól.
- Ha a stratégiánk működik ezen a héten, talán nem működik a jövő héten és lehet, hogy működik a mi tartományunkban, de egy másikban nem.
- A harcászati siker nem garantál semmit.
- A legtöbb fontos döntést nem a tábornokok hozzák.

Látható, hogy a katonáknak is változtatni kellett a bevett, megszokott eljárásrendeken, amit mind-mind a megváltozott körülményekhez történő alkalmazkodás igénye indukált. Abban az esetben, ha a szemben álló fél fizikai megsemmisítése (ami alapvetően a katonai szervezetek feladat-végrehajtásának elsődleges jellemezője) nem támogatja a végcél elérését, más eszközöket és eljárásokat kell alkalmazni. Ez felveti a nem katonai szakértők, szakemberek és szervezetek alkalmazásának megnövekedett igényét. Mindez természetesen azért is igaz, mert a polgári lakosság fejében is él a fent említett sztereotípiák, amelynek megváltoztatása egy rendkívül hosszú és időigényes folyamat. A kérdés az, hogy célszerűbb-e a katonai sztereotípiák megváltoztatására energiát és időt fordítani, vagy egyszerűbb, ha nem az alaprendeltetésből adódó feladatokat azokra bizzuk, akiknek az amúgy is feladata. Véleményem szerint az igazság valahol a kettő között van és nem csupán az arany középút igazolt hatása miatt, hanem egy egészséges evolúció (és nem forradalom) mindig jobban támogatja a fejlődést, mint a meglévőhöz való túlzott ragaszkodás.

* * *

Az eddig megfogalmazottak relációjában nézzük a teljesség igénye nélkül, mi lehet az oka annak, hogy Irakban két deklaráltan nyertes háborút követően még mindig nem beszélhetünk tartós békéről.

Szaddam Husszein és az általa vezetett rezsime kiiktatását követően megfogalmazódott az igény az iraki állam újjáépítésére. De kié is volt ez az igény? Valóban egy belső – nemzeti – motivációt követő igény tárgyiasult formában történő megjelenéséről beszélhetünk, vagy a nemzetközi közösség (az Egyesült Államok vezetésével) döntött arról, hogy Iraknak szüksége van egy új államra és berendezkedésre.

Nehezen tudjuk mi az euroatlanti szocializációnkkal elfogadni, hogy az iraki embereknek nincs igénye a demokrácia előnyeire, amikor beszélgetéseinkből az derül ki, hogy jobban éltek (ti. jobban szerettek élni) a „Szaddam-rezsime” alatt, mint most. Ennek magyarázata nem a demokrácia, mint alapelv értékeiben keresendő, hanem az egyén biztonságérzetében. Azt is mondhatnánk, hogy az ötlet jó volt, de nem időszerű mindaddig, amíg az ehhez szükséges körülmények és feltételek nem állnak rendelkezésre.

Ilyen körülmény – többek között – a legitim adminisztráció megléte. A működő demokráciának elengedhetetlen feltétele, hogy az emberek zöme értsen egyet az államformával és az adminisztráció által képviselt értékekkel.

Ennek az egyszerűnek tűnő követelménynek Irakban megfelelni rendkívül nehéz. Az iraki társadalom számtalan törésvonal által szabdalva. Különböző vallások képviselői vannak jelen az országban, amelyeknek évszázadok óta problémát jelent a békés egymás mellett élés megvalósítása, és amelyek természetesen mindent

megtesznek a regionális, és – ha lehet – az országos hatalom konkrét megszerzéséért és befolyásolásáért.

A vallási érdekcsoportok tovább töredeznek a törzsi és családi érdekek mentén. Ezen kívül megjelentek további érdekcsoportok, amelyek gyakran külföldi országok, illetve nemzetközi érdekcsoportok által finanszírozottak. Mindez a majdnem megszámlálhatatlan szereplő ráadásul nem fél erőszakot és fegyvert alkalmazni mások „meggyőzésére”, „motiválására” és megfélemlítésére, illetve a további tevékenységük és életük finanszírozásához elengedhetetlen gazdasági értékek és előnyök megszerzésére. Azt is meg kellett tanulnunk, hogy a térség szereplőinek – főleg kultúrájuk miatt – gyakran merőben más értékeik vannak (legyen az a nő helyzete, vagy magának az emberi életnek a jelentősége), mint amihez mi hozzászoktunk.

A fent felsorolt csoportok szinte mindegyike kész a hatalom megragadására és ezzel párhuzamosan dolgozik a másik erejének és befolyásának csökkentésén. Ha az aktuális adminisztráció nem tölti be a hozzá fűzött reményeket, mindig készen áll valaki más a hatalmi vákuum kitöltésére, amely gyakran erőszak alkalmazásával jár együtt.

Demokratikus életfelfogásunk nem engedi meg, hogy erőszak felhasználásával biztosítsuk az aktuális hatalom legitimitását, illetve kényszerítsük a többi érdekcsoportot a jelenlegi adminisztráció legitimitásának elfogadására, amelyet könnyű elérni a katonai erő alkalmazásával, hanem a katonai szereplőkön kívüli meggyőző erőt szükséges felhasználni.

A biztonság megteremtése azonban elsődleges fontosságú, amely megakadályozhatná a borzalmak folytatódását és teret teremthetne a békés építési folyamatoknak, amely ismét a legitim adminisztráció feladata kellene, hogy legyen.

A kör bezárult, a „22-es csapdája” megoldhatatlannak látszik, főleg rövid határidővel. Ezért folyamodott az iraki kormány külső biztonsági erők segítségéhez, és ezért vettek magyar katonák is részt a biztonság megteremtésében Irakban. Az azonban világossá vált, hogy a külső erők által szavatolt biztonság nem tartható fenn sokáig, de a belső biztonsági erők képességeinek megszervezése és erejének fenntartása legalább olyan hosszú folyamat a fent korábban vázolt körülmények miatt. Ezért kell újra visszatérni és újra segíteni, amennyiben valóban van rá belső (iraki) igény.

Több lehetséges megoldási javaslat született már, amely működő alternatívaként képes lehetne egy új virágzó iraki állam alapköveinek lerakására, azonban azok közös feltétele az egyetértés megteremtése. Egyetértés szükséges ahhoz, hogy a szükséges lépéseket elfogadja a társadalom zöme és ne harcoljon ellenük. Ugyanakkor egyetértés szükséges a végrehajtáshoz és az azzal összefüggő lépések következetes folytatásához. Egyetértés kell a változás irányával egyet nem értő szereplők meggyőzésének metodikájához, figyelembe véve az egyetemes és a különböző vallások által képviselt értékeket. Mindez azt jelenti, hogy magának a fejlesztés, fejlődés (vagy hívhatjuk államépítés) fázisai kidolgozásához is egyetértés szükséges.

* * *

A külső ötletek és javaslatok soha nem lesznek olyan jók, mint amelyeket a befogadó nemzet önerőből képes előállítani, már csak azért sem, mert a korábban említett érdekcsoportok felhasználják pro és kontra a külső államok és/vagy nemzetközi

szervezetek értekeit és érdekeit saját támogatott terveik támogatásához, illetve azok aláaknázásához.

Mindezek értelmében megállapítható, hogy a jelenlegi iraki problémát leghatékonyabban az iraki nemzet lesz képes megoldani, aminek részei az iraki biztonsági szervezetek is. A nemzetközi közösség – amennyiben tényleg segíteni akar – feladata ennek a törekvésnek a támogatása. Ez volt (ez lett volna) korábban is a fő cél, amelyet, mint látjuk, nem lehet csupán katonai eszközökkel megvalósítani.

Hatékony nemzetközi segítség akkor lehetséges, ha a különböző szereplők egységes, koordinált valós együttműködésben segítenek, felhasználva a saját szakterületükön megszerzett tudást és tapasztalatot, de figyelembe véve a szakterületük által okozott hatások eredményeit más szakterületekre. Ehhez elengedhetetlen egy egységes vezetési rendszer, amely koordinációs feladatain túl, figyeli a cselekmények egymásra és a fő célra való hatásait és figyel az erőforrások gazdaságos felhasználására.

Tomolya János

Izrael újabb háborúja Gázában – a Hamász közigazgatási kihívásai

10.17047/HADTUD.2015.25.1-2.115

*„A béke majd akkor jön el,
ha az arabok jobban szeretik gyermekeiket
annál, mint ahogy minket gyűlölnék.”*

Golda Meir, Izrael volt miniszterelnöke

Az 50 napos háború és az aszimmetrikus hadviselés

A gázai 50 napos háború Izrael és a Hamász között tipikusan az aszimmetrikus hadviselés jegyeit viseli magán. A háborút ezúttal a Hamász nemcsak rakétatámadásokkal provokálta ki, hanem három izraeli fiatal megölésével.¹

Izrael célja ebben a háborúban a lakosság biztonságának garantálása, Gáza demilitarizálása, és a Hamász tűzszünetre kényszerítése volt. Az izraeli hadsereg, amely a világ egyik legjobban képzett hadereje, összhaderőnemi műveleteket alkalmazott. Az ún. Vaskupola 90%-os hatásfokkal volt képes elhárítani a Hamász rakétáit.² Szárazföldi hadműveleteik során az izraeli elitalkulatok, házról-házra derítették

1 Erre válaszként szélsőséges izraeliek felgyújtottak egy palesztin fiataalt. Az izraeli elkövetőket bíróság elé állították, de a palesztin elkövetőket nem találta meg az izraeli hadsereg, csak a házukat rombolták le.

2 Mark Thompson: Iron Dome: A Missile Shield That Works. Time. 20 November 2012. (Letöltve a <http://nation.time.com/2012/11/19/iron-dome-a-missile-shield-that-works/#ixzz2Ci0J57Us> domainről 2014. november 16-án.)